

ประโยค ป.ธ. ๔
แปล ไทยเป็นมคธ
สอบ วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๓๐

๑. ความพิสดารว่า กุลบุตร ๒ คน ชาวเมืองสาวัตถี เป็นสหายกัน พากันไปยังพระวิหาร พังพระธรรมเทศนาของพระศาสดา ละกามทั้งหลายแล้วบวชถวายชีวิตในพระศาสนาของพระศาสดา อยู่ในสำนักพระอาจารย์และพระอุปัชฌาย์ ๕ พรรษาแล้ว เข้าเฝ้าพระศาสดา กราบทูลถามถึงฐานะในพระศาสนา พังวิปัสสนาฐานะและคณฐานะโดยพิสดารแล้ว รูปหนึ่งกราบทูลขึ้นก่อนว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์บวชในเวลาเป็นคนแก่แล้ว จักไม่สามารถบำเพ็ญคณฐานะให้บริบูรณ์ได้ แต่จักบำเพ็ญวิปัสสนาฐานะให้บริบูรณ์ได้ แล้วกราบทูลพระศาสดาให้ตรัสบอกวิปัสสนาจนถึงพระอรหัตต์ พากเพียรพยายามอยู่ ได้บรรลุพระอรหัตต์พร้อมทั้งปฏิสัมภิทาทั้งหลาย ฯ

ส่วนภิกษुरुูปนอกนี้ คิดว่า เราจักบำเพ็ญคณฐานะให้บริบูรณ์ จึงเรียนพระพุทพจน์คือพระไตรปิฎกตามลำดับแล้ว กล่าวธรรม สวดสรภัญญะในที่ที่ตนไปแล้ว ๆ เทียวกล่าวธรรมแก่ภิกษุ ๕๐๐ รูป ได้เป็นอาจารย์ของคณะใหญ่ ๑๘ คณะ ฯ ภิกษุทั้งหลายเรียนพระกัมมัฏฐานในสำนักพระศาสดาแล้ว พากันไปยังอยู่ของพระเถระรูปนอกนี้ ดำรงอยู่ในโอวาทของท่านแล้ว บรรลุพระอรหัตต์ให้ไว้พระเถระแล้วกราบเรียนว่า พวกกระผมมีความต้องการจะเฝ้าพระศาสดา ฯ

พระเถระกล่าวว่า จงไปเถิด ผู้มีอายุทั้งหลาย พวกคุณจงถวายบังคมพระศาสดา (และ) ให้ไว้พระเถระผู้ใหญ่ ๘๐ รูปด้วย จงให้ไว้พระเถระผู้เป็นสหายของเรา โดยกราบเรียนว่า อาจารย์ของพวกกระผม ให้ไว้พระคุณท่าน ดังนี้ด้วย ตามคำของเรา ส่งไปแล้ว ฯ ภิกษุเหล่านั้นพากันไปพระวิหารถวายบังคมพระศาสดาและให้ไว้พระเถระผู้ใหญ่ ๘๐ รูปแล้ว ไปยังสำนักพระเถระผู้เรียนคณฐานะ กราบเรียนว่า ท่านขอรับ อาจารย์ของพวกกระผมให้ไว้พระคุณท่าน ฯ ก็เมื่อพระเถระนอกนี้พูดว่า อาจารย์ของพวกท่านนั่นคือใคร ภิกษุเหล่านั้นกราบเรียนว่า คือเป็นภิกษุผู้เป็นสหายของท่าน ขอรับ ฯ

๒. เมื่อพระเถระส่งข่าวสาสน์ไปเนื่อง ๆ อยู่อย่างนี้ ภิกษุนั้น อุดใจไว้ได้สิ้นกาล หน้อยหนึ่ง ในกาลต่อมา ไม่อาจเพื่ออดใจไว้ได้ เมื่อภิกษุเหล่านั้นกล่าวว่า อาจารย์ของ พวกกรรมให้ไว้พระคุณท่าน จึงกล่าวว่า อาจารย์ของพวกท่านนั้น คือใคร เมื่อภิกษุ พวกนั้นกล่าวว่า คือภิกษุผู้เป็นสหายของพระคุณท่าน ขอรับ จึงกล่าวว่า ก็สิ่งอะไร ที่ พวกท่านเรียนในสำนักของภิกษุผู้เป็นสหายเรานั้น ในนิกายมีที่ขนิทายเป็นต้น นิกายใด นิกายหนึ่ง คืออะไร ในปิฎกทั้ง ๓ ปิฎกหนึ่ง คืออะไร แล้วคิดว่า ภิกษุผู้เป็นสหาย ของเรา ไม่รู้คาถา แม้เพียง ๔ บาท ถือบังสกุลแล้วเข้าไปในเวลาที่ดินบวชทีเดียว ได้ อันตเวาลิกมากหนอ เราควรถามปัญหาในกาลที่ท่านมาแล้ว ฯ ในกาลต่อมา พระเถระมา เพื่อเฝ้าพระศาสดา วางบาตรและจีวรไว้ในสำนักพระเถระผู้สหายแล้ว ไปถวายบังคม พระศาสดาและไหว้พระเถระผู้ใหญ่ ๘๐ รูป แล้วกลับมายังที่อยู่ของพระเถระผู้เป็นสหาย ฯ ลำดับนั้น เเถระผู้เป็นสหายนั้น ให้กระทำวัตรแก่ท่านแล้ว ถือเอาสนะมีประมาณเสมอกัน หนึ่งด้วยตั้งใจว่า เราจักถามปัญหา ฯ ขณะนั้น พระศาสดาทรงพระดำริว่า ภิกษุผู้เป็น สหายนั้นจะพึงเบียดเบียนบุตรของเรา ผู้เห็นปานนี้แล้วจะเกิดในนรก จึงเป็นประหนึ่ง เสด็จเที่ยวจาริกไปในวิหาร เพื่อทรงอนุเคราะห์ในภิกษุผู้เป็นสหายนั้น เสด็จถึงที่ภิกษุ ๒ นั้นนั่งอยู่ ประทับนั่งบนพุทธอาสน์ที่ภิกษุปูลาดไว้แล้ว ฯ จริงอยู่ พวกภิกษุเมื่อจะ นั่ง ณ ที่นั้น ๆ ย่อมปูลาดพุทธอาสน์ไว้แล้ว จึงนั่ง ฯ เพราะเหตุนั้น พระศาสดา จึงประทับ นั่งบนอาสนะที่ภิกษุปูลาดไว้ตามปกติตนเอง ฯ ก็แลครั้นประทับนั่งแล้ว พระศาสดาจึง ตรัสถามปัญหาในปฐมฌานกะภิกษุผู้เรียนคันถะธูระ เมื่อภิกษุผู้เรียนคันถะธูระ กราบทูล ตอบปัญหานั้นไม่ได้ จึงตรัสถามปัญหาในรูปสมาบัติและอรุบสมาบัติแม่ทั้ง ๘ เริ่มแต่ ทุตติยฌาน เป็นต้นไป ฯ พระเถระผู้เรียนคันถะธูระไม่สามารถจะกราบทูลตอบปัญหาได้ แม้สักข้อหนึ่ง ฯ ส่วน พระเถระนอกนี้ กราบทูลตอบปัญหานั้นได้หมดทุกข้อ ฯ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมงพิกก กับ ๑๕ นาที

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๔ แปล ไทยเป็นมคธ

๑. สาวตถิวาสีโน หิ เทว กุลปุตตา สหายกา วิหารัง คนตวา สตุถุ
 ธรรมเทศนํ สุตวา กาเม ปทาย สตุถุ สาสเน อูรัม ทตวา ปพพชิตวา ปญจ วสุธานี
 อัจฉริยฺชฎายานํ สนฺติเก วสิตฺวา สตุถารํ อุปสงฺกมิตฺวา สาสเน ชูรัม ปุจฺฉิตฺวา
 วิปฺสฺสนาชรณฺจ คณฺถชรณฺจ วิตฺถารโต สุตฺวา, เอโก ตาว อหํ ฆนฺเต มหฺลลกกาเล
 ปพพชิตํ น สกฺขิสฺสามิ คณฺถชรุํ ปุเรตุํ ปฏฺิสมฺภิทาหิ อรหฺตตํ ปาปุณฺนิ ฯ อิตโร ปน
 อหํ คณฺถชรุํ ปุเรสฺสามีติ อนุกฺกเมเน เตปิฏฺกํ พุทฺทวจนํ อุกฺคณฺหิตฺวา คตคตฺกฺจฺจเน
 ฌมฺมํ กเถติ, สรภณฺณํ ฆณฺติ, ปณฺจนฺนํ ภิกฺขุสฺตทานํ ฌมฺมํ วาเจนฺโต วิจรฺติ, อฏฺฐารสฺสนํ
 มหาคณฺนํ อัจฉริโย อโหสิ ฯ ภิกฺขุ สตุถุ สนฺติเก กมฺมฏฺฐจฺจํ คเหตุวา อิตฺรสฺส
 เถรสฺส วสนฺฏฺฐจฺจํ คนฺตวา ตสฺสไววาทฺเต จตฺวา อรหฺตตํ ปตฺวา เถรัม วนฺทิตฺวา สตุถารํ
 ทฏฺฐกามฺมหาติ วทฺนฺติ ฯ เถโร คจฺจถ อาวุโส, มม วจเนเน สตุถารํ วนฺทิตฺวา
 อสฺสีติมหาเถเร วนฺทถ, สหายกตฺเถรัมปี เม อมฺหากํ อัจฉริโย ตุมฺเห วนฺทตีติ วเทถาติ
 เปเสสิ ฯ เต วิหารัง คนฺตวา สตุถารณฺเจว อสฺสีติมหาเถเร จ วนฺทิตฺวา คณฺถิกตฺเถรสฺส
 สนฺตํ คนฺตวา ฆนฺเต อมฺหากํ อัจฉริโย ตุมฺเห วนฺทตีติ วทฺนฺติ ฯ อิตฺเรน จ โภ
 นาเมโสติ วุตฺเต, ตุมฺหากํ สหายกภิกฺขุ ฆนฺเตติ วทฺนฺติ ฯ **(ธรรมปทฏฐกถาย ปจโม
 ภาค/หน้า ๑๔๔ - ๑๔๕)**

๒. เอวํ เถเร ปุณฺปุณฺนํ สาสนํ ปหิณฺนฺเต, โส ภิกฺขุ โถกํ กาลํ สหิตฺวา
 อปรภาเค สหิตุํ อสฺสโกนฺโต อมฺหากํ อัจฉริโย ตุมฺเห วนฺทตีติ วุตฺเต โภ เอโสติ
 วตฺวา ตุมฺหากํ สหายกภิกฺขุ ฆนฺเตติ วุตฺเต ก็ ปน ตุมฺเหหิ ตสฺส สนฺติเก อุกฺคณฺหิตุํ,
 ก็ ทิสมฺนิกายาหิสฺส อณฺณตโร นิกายो, ก็ ติสฺส ปิฏฺฐเกสฺส เอกํ ปิฏฺฐกนฺติ วตฺวา, จตฺตฺป-
 ทิกํปี คานํ น ชานาติ, ปัสฺสกุลํ คเหตุวา ปพพชิตกาเลเยว อรณฺณํ ปวิฏฺฐโจ, พหุ วต

อนฺเตวาลีเก ลภี, ตสฺส อาคตกาเล มยา ปณฺหํ ปุจฺฉิตฺตํ วัฏฏตีติ จินฺเตลิ ฯ อปรภาเค
 เถโร สตถารํ ทฏฺฐํ อาคโต, สหายกตฺเถรสฺส สนฺติเก ปตฺตจิวรํ จเปตฺวา คนฺตฺวา
 สตถารณฺเจว อสีติมหาเถเร จ วนฺทิตฺวา สหายกตฺเถรสฺส วสนฺนฺจฺฉานํ ปจฺจาคมิ ฯ
 อถสฺส โส วตฺตํ กาทฺตฺวา สมปฺปมาณํ อาสนํ คเหตุวา ปณฺหํ ปุจฺฉิสสามีติ นิสีทิ ฯ
 ตสฺมี ขณฺเ สตฺถา เอส เอวรูปํ มม ปุตฺตํ วิเหเจตฺวา นีรเย นีพฺพตฺเตยฺยาติ ตสฺมี
 อนฺกมฺปาย วิหารจาริกํ จรฺนโต วิวี เตสํ นิสินฺนฺจฺฉานํ คนฺตฺวา ปณฺณตฺเต พุทฺธาสนฺ
 นิสีทิ ฯ ตตฺถ ตตฺถ นิสินฺนฺตา หิ ภิกฺขุ พุทฺธาสนํ ปณฺณเปตฺวา ว นิสินฺนฺติ ฯ เตน
 สตฺถา ปกตฺติปณฺณตฺเตเยว อาสนฺ นิสีทิ ฯ นิสฺชฺช โข ปน คนฺถิกภิกฺขุํ ปจฺมชฺชฺฉานํ
 ปณฺหํ ปุจฺฉิตฺวา ตสฺมี อกฺกิตฺเต พุทฺธิชฺชฺฉานํ อาที กตฺวา อฏฺฐสฺสุปี สฺมาปตฺตีสุ รุปา-
 รุเปสุ ปณฺหํ ปุจฺฉิ ฯ คนฺถิกตฺเถโร เอกํปี กเถตุํ นาสกฺขิ ฯ อิตโร ปน ตํ สพฺพํ
 กเถลิ ฯ (ธมฺมปทฺฏจกถาย ปจฺโม ภาโค/หน้า ๑๔๕)